

מה באמת היה בניטו קובנא?

את המכתב הזה הסתפרסם בזאת כמאמר קנלנו מ"אחד סילדי ניטו קובנא" די סמוך לפרסום הכתבה על מרן הגאון רבי אברהם דונר כהנא שפירא זצ"ל, רבה של קובנה, שנשתלק לבית פולמו בניטו קובנה. התעכבנו עם הפרסום, כדי לנרר את זהות הכותב החפץ בעילום שמו. אחר שנודע לנו כמי המדובר, אנו מכיאים בזאת את הדברים שיש בהם לא רק העמדת דברים על דיוקם, אלא גם צוהר אל מה שהיה בבטן קובנא כסמך הסמורי מאחרי...

התמונה המושלמת שהיתה בימים ההם. העדר פרטים מעיכים על שלמות הכתבה, והבאת הדברים באמיתותם. מן הכתבה משתמע כאלו היה ה"דבר אברהם" מקל בפסקיו ח"ו, לצער

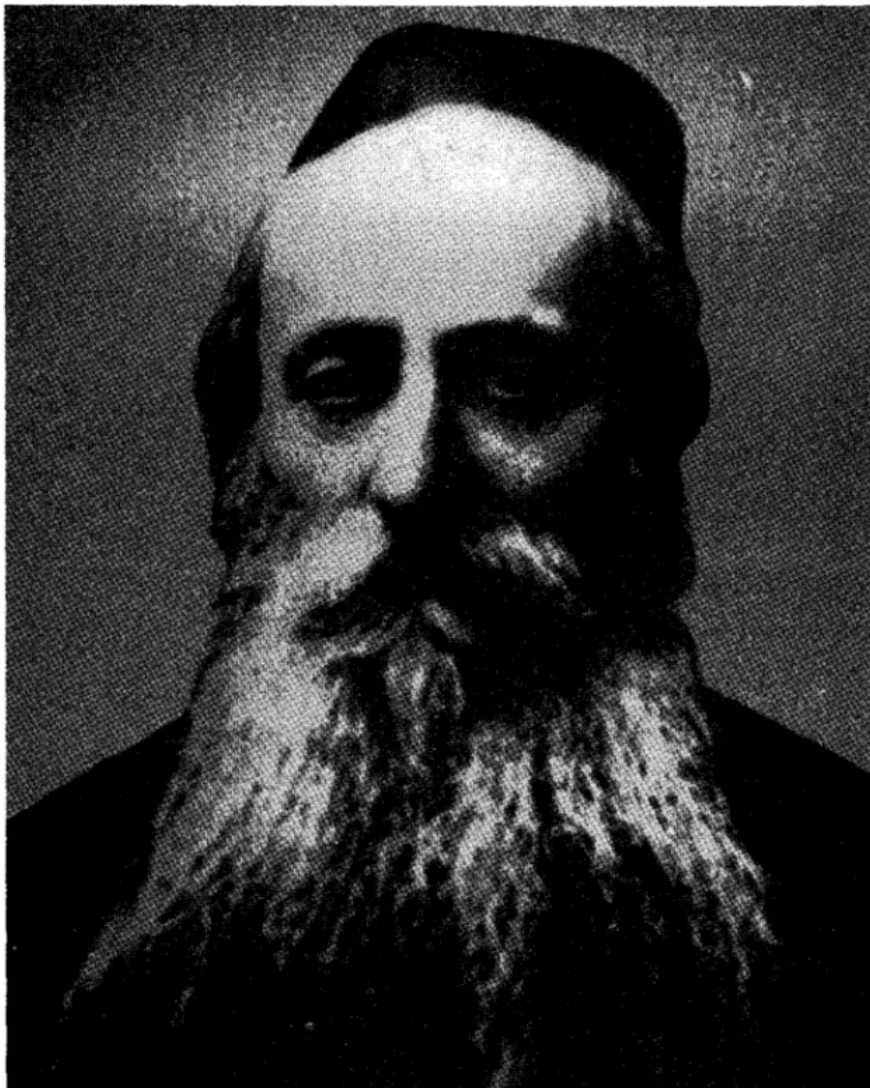
דברים שנכתבו על הגאון רבה של קובנה ואינם מדויקים. אמנם עברו למעלה מששים שנה, ומטבע העולם שדברים נשכחים, וממילא חסר את הדיוק שבמקרה זה הוא הנותן את

עיקר הכתבה שפורסמה בעתונכם על הגאון רבינו מרן רבי אברהם דונר כהנא שפירא זצ"ל בעל הדבר אברהם, מסתמכת על מאמר באידיש שנכתב לפני מספר שנים ע"י הגאון הרב אפרים אושרי שליט"א, שהיה בגיטו קובנה והיה מקורב מאד לגאון רבה של קובנה. אני הייתי אחד מתלמידיו המובהקים בישיבת תפארת בחורים בכל שנות הגיטו.

הגאון הרב אפרים אושרי התמסר אלינו בכל ליבו ונפשו. כל יום בשעות הצהריים לימד אותנו גמרא בעיון במשך שעות רבות, ובשבתות לימד אותנו רוב היום. הוא אף למד אתנו בכתובים בעיקר באיוב וכדניאל. חב אני לו הכרת טובה על שלימד אותנו במסירות נפש כל יום, ולא קיבל שום שכר עד שהגיע ממש לרעב, לחתיכת לחם. על ישיבת תפארת בחורים בגיטו יש לי אחד כתבה מיוחדת.

הגאון הרב אפרים אושרי היה ידוע לפני המלחמה לאחד מתלמידי החכמים הגדולים, מתלמידי ישיבת סלבודקה כנסת ישראל. בשבת אחת שאלנו את הגאון הרב אפרים אושרי בזמן הלימוד, איך סגר בשבת את בית המרחץ של הגיטו, מקום החיטוי, הוא היה המנהל שם, שהרי אם יבואו אנשי הס"ס, ראשי הגיטו וימצאו את המקום סגור הם ודאי יקחו אותו חס ושלום לפורט התשיעי, האושוויץ של יהדות ליטא. הרב ענה לנו, שהוא מוכן למסור את נפשו על איסור חילול שבת והדבר מותר לפי ההלכה.

באתי בזאת להעיר ולהאיר מספר

להריגות, ובפרט ירצחו את הנהלת הגיטו שנתנו את הכסף.

שנית, אם יראו הרוצחים הליטאים שאפשר לקבל מהנהלת הגיטו כסף כופר נפש על ידי איומים, הם ישתמשו באמצעי זה בעירות נוספות. מחר

כופר הנפש וזאת ממספר טעמים: ראשית, אם יודע לגרמנים שהרוצחים הליטאים קבלו מהנהלת הגיטו סכום גדול פירושו של דבר, שעדיין נשאר כסף בגיטו ואז יתחילו החיפושים אחר הכסף וממילא תהיה סיבה מוצדקת

הגדול זכר אותם הימים נותרו חיים מול עיני, כאילו עכשיו אני נמצא בהם, על כן באתי בזאת להבהיר את פסקי ההלכה שפסק הגאון רבה של קובנה. רצוני לכתוב ולפרט את פסקיו של מרן הגאון רבה של קובנה בשלושה פסקי הלכות שהזכרתם ברמז:

הראשון - פדיון נפשם של השרידים מהעיר ינובה.

השני - היתר להשתמש בפסח בקמח מהשוק לאפות אותם במי פירות עם רסק תפוחי אדמה ולא להתיר קטניות בפסח. השלישי - היתר אכילת בשר פיגול של סוס לעובדים בשדה התעופה באלכסט.

את כל הדברים שאביא במכתב זה כתבתי בפירוט בספרי, ומכיון שכתבתם בעיתון ולפי דעתי לא נכתבו כראוי פסקי ההלכה של רבינו רבה של קובנה כפי שאכתוב בהמשך, מצאתי לנכון לכתב בקיצור את דעתי, דעת תורה בשלושה הדברים הנ"ל במדויק.

פדיון נפשות של שרידי יהדות ינובה ע"י קובנה

בעיר ינובה גרו כשלושת אלפי יהודים, רובם רצחו הליטאים הפרטיזנים בחודשים הראשונים למלחמה, ונשארו בחיים כשלוש מאות וחמישים יהודים שהיו גם הם נידונים למיתה.

בתחילת הקמת הגיטו הגיע הגאון רבה של ינובה לגיטו קובנה לבקש עזרה כספית להצלת שלוש מאות וחמישים היהודים הנותרים. מראהו היה נורא: זקנו היה ממורט, בגדיו היו קרועים וזאת מחמת אכזריות הרוצחים. אליו נלווה רוצח ליטאי פרטיזן. הצעת הרוצחים הליטאים היתה שאם יקבלו כופר נפש, כמאה אלף מארק הם ישאירו בחיים את השרידים של יהודי ינובה, ויביאו אותם לגיטו קובנה. אך אם לא יקבלו את הכסף מיד ירצחו את כולם. היה זה לאחר שכל יהודי הגיטו מסרו את כל כספם וזהבם לגרמנים וכמעט שלא נשאר לנו כלום.

הגאון רבה של ינובה הגיע לידוען ראט, הנהלת הגיטו ובפרט פנה לר"ר אלכס שיעזור לו בהצלת השרידים. הנהלת הגיטו לא הסכימה לתת את

תשובת הגאון רבי יצחק זילברשטין שליט"א למוסף ש"ק על פסקו של מרן הדגור אברהם זצוק"ל

במוסף ש"ק פר' ויקהל פורסמו תשובות הלכה, ממרן הגרא"ד שפירא זצוק"ל בעל ה"דברי אברהם" שפסק בימי הזעם בגטו קובנה. אחת התשובות עסקה בהיתרו של מרן הגרא"ד ביו"ט ראשון של סוכות שחל בשבת והתיר ליטול ד' מינים כאשר לא היה אופן אחר ליטול ד' מינים באותו חג סוכות אלא ביו"ט הראשון בגיטו קובנה.

מוסף ש"ק קיבל על כך תגובה מהגאון רבי יצחק זילברשטין שליט"א וביקשנו מכב' הגאון שליט"א לפרסמה לזכר הרבים:

לכא' הדברים אינם מובנים, הרי ישנו כלל ידוע של "לא פלוג" וגם במקום שאין לחשוש חז"ל גזר, וכגון בשמא יטה אף שגברה י' קומות לא פליג ואסור, ואולי י"ל שמרן הדב"א סמך בפסקו על דברי הסמ"ג באו"ח סי' קכ"ח א"א סקל"א שכי' שלמרות שבדרך כלל העמידו רבנן את דבריהם במקום דברי תורה, ואמר שמוטב שחבטל המצוה דאורייתא והעיקר שישמענו לדברי רבנן, כ"ז נאמר במקום שאין חשש לגזירה, אולם כשאין חשש כזה כמו בגיטו קובנה שאף אחד לא יעז לצאת מהגיטו, ואין לחשוש לאיסור העברה מרשות לרשות, במקרה כזה עדיף לקיים את המצוה, והוא חידוש.

ולפי"ז קשה גם אם היהודי שהביא את ארבעת המינים היה נשאר כל החג היה מותר ליטול ד' מינים בשבת ראין חשש לגזירה, וכנראה שחלק מההיתר היה מלווה בעגמ"ג של יהודי הגיטו, על הצרות שעוללו להם ביום חרון אף ד', ובכה"ג שעם שלם נתן למשיסה ביד צורריו כשואה האיומה לא אמרינן גזירה עבדא דבטלא.

והנה הגרא"א אשרי בשו"ת "ממעמקים" הציע דרך כיצד ליטול ד' מינים בשבת, וכתב דבטובה מג. הקשו אמאי טלטול בעלמא הוא ולידחי שבת, אמר הגה גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבידנו ד' אמות ברשות הרבים, אי הכי יום ראשון נמי ואסור, ראשון תקינו ליה רבנן בביתו ופרש"י התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו, ומתוך שלא התיר לו אלא בביתו, זכור הוא ולא אתי לאפוקי, וא"כ מצדד שם בשו"ת "ממעמקים" שגם בגטו כך.

יש להעיר דמאן ימר דנשאר כך למסקנא, כי הגמ' דחתה תשו' זו ואמרה, קודם תקנה מאי איכא למימר? ומסקנת הסוגיא: אלא ראשון דאיתא מן התורה בגבולין לא גזרו בהא רבנן, הגך דליתניהו מן התורה בגבולין גזרו בהו רבנן, ובפרט שהערוך לנר הוסיף לבאר את דברי רש"י, כלומר שע"י התקנה נזכר שלא להוציא, דהיינו שיחשוב למה לא נוטל במקדש כבשאר ימים? וע"י כך יזכור שמפני הסכנה ביטלו, והסכנה היתה מפני שהיו צריכים להביא לאביהם מע"ש כי אסור לטלטל בשבת, והתקנה ליטול בביתו מביאתו לידי כך שיזכור שאסור לטלטל ברשות הרבים, יעו"ש ברב"ר הערוך לנר, ולפי ביאור זה בגיטו אין מעלה בזה שכי"א נוטל בביתו, אך מאחר וכוזה הערוך לנר מתוך קושי כפות תמרים, אולי יש דרך לומר כהגאון בעל שו"ת "ממעמקים" כרעת הכפות תמרים.

ומצוה לחזור אחר תורתו של הגאון "ממעמקים" וצ"ל ששת לבו מתוך ה"מעמקים" בתורת ד', המשמחת לב, גם בשעה קשה זו.

בברכה, יצחק זילברשטין

תופיע משלחת מעיירה אחרת בליטא ויבואו באותם האיומים או לתת כופר או רצח.

למעשה, מיהדות ליטא כבר לא נשאר אף אחד בחיים רק שלושה גיטאות נותרו קובנה, וילנא ושבלי.

בקופת הנהלת הגיטו היה כסף מועט. הגאון רבה של ינובה הסתובב ברחובות הגיטו ובקש רחמים מאנשי הגיטו שיאספו כסף להציל חיים אך לא פעל מאומה. לבסוף נכנס למרן הגאון רבה של קובנה בעל 'דבר אברהם', שפסק שמחויבים אנשי הגיטו למסור אף את הפרוטה האחרונה שיש בידם כדי להציל את שרידי יהודי ינובה.

את פסק דינו כתבתי בפירוט בספרי, אך כאן ארשום בקיצור את דבריו. אנחנו בגיטו נמצאים כמו אדם שנמצא במדבר וברשותו קיטון של מים שסיפיק רק לעצמו כדי לעבור את המדבר, אם יתן לחברו מקיטורן או ימות. הדין - חיך קודמים (בגמ' בב"מ).

בגיטו כשהמצב הוא שפרוטות הכסף שנשארו הם כמו קיטון של מים במדבר שהרי כסף בגיטו זה חיים, ואם ימסור חס ושלום עלול למות מרעב. אך אעפ"כ יש הבדל בגיטו מהליכה במדבר לבין המצב בו אנו נמצאים עכשיו בגיטו. השגחת ד' העליונה עלינו המצילה אותנו כל רגע מהרוצחים הנאצים הגרמנים והליטאים.

הנס של הצלת הנפש אינו מתחלק בנס של הדאגה לחתיכת לחם. שאם אין לחם גם זה מוות. כמו שד' דואג לנו כל רגע בניסים נוראים להחיותנו כך ד' ידאג לנו כל רגע שלא נמות ברעב, גם אם נמסור את הפרוטה האחרונה שבכיסנו. ואין זה כמו במדבר שאם ימסור את קיטון המים ימות בצמא. היות ואנחנו נמצאים בגיטו תחת הנהגה ניסית לכן מחויבים אנחנו למסור את הפרוטה האחרונה שיש לנו וד' ידאג לנו בנס, שמחר יהיה לנו מצב שקיים בגיטו חתיכת לחם, על דורנו. גזור חיים שכאלו, שהשרידים חיים באלף ניסים כל יום וכל רגע.

אם כן זו צורת חיים של הנהגה ניסית ומחויבים בכל מצוות התורה כמו חיים רגילים ומחויבים למסור את כל מה שיש כמו ממונו בלא לחשוב על הלחם למחר. ובשמים ידאגו לנו למחר

לחתיכת לחם שלא נמות ברעב ורק במסירות נפש כזאת יפתחו לנו שערי שמים ושערי רחמים ונוכה לישועה והצלה.

ואכן השרידים של היהדות החרדית בגיטו קובנה מסרו את כל כספם, את הפרוטות האחרונות ונותרו חסרי כל, בלי פרוטת לחם למחר בבוקר. הם אספו את כל הכסף - מאה אלף מארק ומסרו אותו לפרטיזן הליטאי. כל השרידים שלוש מאות וחמישים יהודים הובאו לגיטו קובנה, והיו בגיטו קובנה ואחר כך היו במחנות הגרמנים בלאנדזברג. חלקם נשארו בחיים אותם פגשתי בארץ.

האם ניתן רק להזכיר את מראה הגאון רבה של ינובה המסתובב ברחובות הגיטו ולא לספר את כל הסיפור על גדלות יהדות התורה בגיטו

יד קובנה עבדו כחמשת אלפים איש יום ולילה. העבודה היתה קשה ביותר עבודת פרך ובסכנות נפשות מהמכות. הגרמנים איימו שאם הנהלת הגיטו לא תתן כל יום את כמות האנשים לעבודה, הם מחסלים את הגיטו והם יבחרו רק את האנשים שהם צריכים ויעשו להם מחנה עבודה לחוד מחוץ לגיטו.

פירושו של דבר מוות לכל אנשי הגיטו. והגרמנים הרוצחים מה שאמרו גם קיימו ולכן פסק מרן הגאון רבה של קובנה, שכולם מחויבים לצאת לעבודה אפילו בשבת, בחגים וביום כיפור, שזה כאילו יוצאים להציל. ומחויבים לחלל שבת בכל וזה קיומה של שבת.

וכאן התעוררה בעיה קשה. בשנה הראשונה של הגיטו היה רעב איום ונורא. אם עבדו בעבודות אחרות

בית הכנסת המרכזי בקובנא

ונפגשו עם הליטאים היו יכולים לפעמים להחליף בגד תמורת אוכל. וכך הביאו מעט אוכל כדי להציל את המשפחה מהרעב האיום ששרר בגיטו. אך כאן בשדה התעופה לא היה כלום, והבית היה ריק מכל. העבודה היתה קשה והחולשה היתה נוראה וגם כשחזרו לגיטו לא היה במה להחיות נפשים.

כאן כותב הגאון הרב אפרים אושרי שהתיר לאנשים לאכול מהמרק שחילקו בצהרים בעבודה בשדה התעופה שהיה מעורבב עם בשר סוס. ובעיתון כתוב שהציע הדבר לפני הגאון רבה של

קובנה. מזכיר היודען-ראט עורך הדין גולוב ז"ל מזכיר את הסיפור בספרו, והוא כותב ששמע שהיהדות החרדית בגיטו אספו את כל הסכום הגדול לפי פסק הדין של רבה של קובנה והוא אינו יכול היה להאמין שסכום גדול כל כך יאספו בגיטו כדי להציל אותם.

הח"ת לאכול מהמרק הסנושל
עם בשר סוס לעונדים נשדה
התעופה

בבניית שדה התעופה באלכסוט על

קובנה וגם הוא הסכים לדבריו.

רוצה אני להביא דברים בשם אחי שאירעו עמו. אחי היקר ר' דב שיחי' הציל את חיינו בגיטו, גם הוא עבד בשדה התעופה ולא אכל מהאוכל האסור הזה.

יום אחד הוא בא בבקשה לאמא ע"ה שהוא שמע שמרן הגאון רבה של קובנה מתיר לאנשים שעובדים בשדה התעופה לאכול מבשר הסוס. והוא מרגיש חלש מאוד ושהוא ממש קרוב להתמוטטות. הוא ביקש שתקח מהנהלת הגיטו הקצבה בשר סוס שניתן לעובדי שדה התעופה ותבשל רק לו כפי פסק דינו של גדול דורנו. אמא הצדקת, שזכותה תגן עלינו, אמרה לאחי היקר ר' דוב, "בני מחמדי, איני מאמינה למה שאנשים אומרים בשם רבה של קובנה תיגש אתה בעצמך ותשאל אותו ואם יתיר לך, אני אקח ואבשל לך בכלים מיוחדים".

אחי היקר ניגש לרבה של קובנה, לשאל את השאלה, מאחר שהוא מרגיש חולשה איומה בשל העבודה הקשה ומחמת הרעב האיום.

הגאון רבה של קובנה שאל לאחי: "בני היקר, תגיד איפה למדת לפני המלחמה?" אחי ענה לו, שהוא למד חמש שנים בשיבת וילקומיר! והשאלה השניה ששאל, מה שם משפחתך? ואחי ענה לו.

וכאן אמר הגאון והצדיק רבה של קובנה, נכון שאני התרתי לאכול מרק המבושל עם בשר סוס לרובם מחמת פיקוח נפש, אבל אתה בן תורה, שלמדת בישיבה קדושה חמש שנים ומוצאך ממשפחה חשובה ותורנית לך איני מתיר. ממך אני דורש מסירות נפש. נכון שאתה חלש ועומד לפני התמוטטות אבל אנו זקוקים לרחמים גדולים. השמים סגורים ואנוכי "אסתר אסתר פני". מסך של ברזל סוגר את השמים והתפילות והמצוות אינן יכולות לעבור, שום זכות אינה עוזרת, אנו מחויבים לקיים את כל התורה גם בגיטו, מה יקרע את השמים, את מסך הברזל מסירות נפש של בן תורה. אתה עובד קשה כל כך, אתה חלש, רגליך מתכופפים מחולשה ואתה לא אוכל את בשר הסוס! רק זה יביא לנו רחמים. אני מבקש ממך, תמשיך כך, עד שתרגיש

שאתה ממש חס ושלום גווע אז תהיה מחויב לאכול, תהיה לך מצווה לאכול. מסירות נפש אבל לא איבוד הנפש.

וכך נהג אחי היקר ר' דוב, והגאון רבה של קובנה שם את ברכתו עליו, ונפתחו לנו שערי רחמים ויותר לא ידענו רעב, לא שובע ראינו אבל גם לא רעב. כך נהגו כל בני התורה ויראי השם בגיטו.

בכתבה מצוין מידידי היקר ר' זלמן סנדר קרמרמן שכותב שמרן הגאון רבה של קובנה הזמין אותו לסעודה של ליל שבת, אבל הוא כותב שבמשך כל היום לא כל כלום. והשאלה הנשאלת מעליה, אם התיר רבה של קובנה לכולם לאכול מהמרק של בשר הסוס בשדה התעופה, למה לא אכל כל היום? אלא כל בני התורה בגיטו לא אכלו זאת לפי פסק דינו של רבה של קובנה. והיתה זאת מסירות נפש של ממש.

וזו אחת מהזכויות של גיטו קובנה שנשאר כמעט עד הסוף.

לא התיר קטניות בגטו

הדבר השלישי שכתבתם, שמרן הגאון רבה של קובנה פסק שיקחו קליפות תפוחי אדמה ויערבבו עם קמח ויאכלו בפסח. עברו עשרות שנים מאז ויתכן שבשל כך לוקה הכתוב בחסר ואין זה מדויק, על כן רוצה אני להעמיד דברים כהווייתם.

החורף הראשון בגטו בשנת תש"ב היה קשה ביותר. הרעב היה איום ונורא, לא היו עצים לחמם את הבית, והמים קפאו במשך הלילה על השולחן. הקור הגיע עד 37 מעלות מתחת לאפס, דבר זה היה נדיר בליטא. בחורף הקר ביותר בליטא היו עשרים ושתיים מעלות מתחת לאפס.

היו לנו כמה קילו קטניות, שעועית ואפונה שלא נגענו בהם במשך כל החורף, על אף הרעב האיום, ואכלנו קליפות של תפוחי אדמה שאמא היתה אוספת אצל שכנים וידידים. השארנו את הקטניות לפסח, שאז ידענו שלא יהיה לנו כלום, לא מצות וגם לא תפוחי אדמה.

וכך עברו כשמונה חודשים ואנחנו שומרים על הקטניות כעל אוצר. ימי הפסח התקרבנו ואנחנו חיכנו להוראה מרבה של קובנה על ההיתר אכילת

קטניות בפסח.

אך הנה שמענו שפסק דינו של הגאון אינו מתיר אכילת קטניות אלא הוא מציע הצעה אחרת, בגיטו חילקו 150 גרם קמח למשפחה לשבוע, ההצעה היתה לאסוף את הקמח שנקרא "קמח מהשוק", ואם יש אפשרות להשיג קצת תפוחי אדמה ולקלפם מבלי לרחוץ אותם, אפשר לרסקם ולערבב עם מעט הקמח שתהיה עיסה (ועיקר בלי מלח) ללכן פס ברזל בחצר לימי הפסח, כיון שבכל בית גרו מספר משפחות שהשתמשו בתנור אחד אולי משהו מהשכנים לא ניהר מחמץ בגלל הרעב. על הפח המלוכלך יאפו כל בוקר כמה פיתות מהעיסה הזאת. ואת זה יכלו לאכול רק כשהיה חם אחרת אפילו ברעב לא יכלו לאכול את זה כיון שהביא לידי בחילה. אכלנו פיתה אחת ליום יותר לא היה לנו. והעיקר לא להשתמש בקטניות!

מרן הגאון אמר, אנחנו בגיטו זקוקים לרחמי שמים גדולים ועלינו להראות מסירות נפש, שגם ברעב האיום אנחנו מחמירים על עצמנו לא לאכול קטניות.

כפי שזכור לי, הוא טען שקבלת איסור קטניות ביהדות אשכנז הוא קדום ביותר, ואיסור קמח מהשוק בפסח הוא מנהג יותר מאוחר. ובזמן רעב מותר אפילו לאפות מצות מקמח מהשוק.

ולהראות בשמים שאנו מרעיבים את עצמנו עד מוות על חומרה, רק מנהג שהוא יותר עתיק מהשני ורק זה יפתח לנו שערי רחמים מהשמים. זה נורא ואיום וכך נהגנו. כל מה שהגאון רבה של קובנה אמר היה אצלנו קדש קדשים. דבר מעניין נוסף היה כאן, מעט תפוחי האדמה שהשגנו לימי הפסח על ידי מסירות נפש של אחינו היקר ר' דב, היו מלוכלכים כולן באבק שחור, כשהתחלנו לקלף היו ידינו מתלכלכות באבק השחור. וכשעברנו לקלף את החלק האחר של תפוח האדמה התלכלך החלק הנקי, המקולף מהידיים השחורות. רצינו שלאחר קילוף של חצי מתפוח האדמה לרוחץ את הידיים מהאבק השחור שנדבק לאצבעות, ולאחר כך לנגבם היטב במפית וליבשן ולהמשיך בקילוף כך נוכל למנוע את השחרת החלק המקולף.

אולם הגאון רבה של קובנה אסר לרחוק את הידיים, שאולי תשאר איוו טיפה מים על הידיים שלא יהיו מנוגבות היטב וזו תתערבב עם מי הפירות של תפוחי האדמה ויחמין במשהו. עד כדי כך הזהיר אותנו.

אי לזאת אכלנו את הרסק כשהוא שחור, אבל בלי חול. במשך הזמן למדנו להשתמש בחתיכת בד נקיה בעזרתה אחזנו את הצד המקולף, כדי שלא ישחיר מהעפר השחור שנדבק בידינו בשעת הקילוף.

לא שמעתי בגטו שרבה של קובנה

בהמשך בשני חגי הפסח כשהוטב מצבנו, כישלה אמא סיר עם תפוחי אדמה לא מקולפים, והיינו לוקחים כמה תפוחי אדמה בכיסים, ובכל פעם כשהרגשנו רעב גדול היינו אוכלים רק תפוח אדמה אחד עם מים.

זה היה כבר בהמשך, במצב טוב בגטו, חרץ מתפוח אדמה מבושל לא היה כלום לאכול בימי הפסח.

רציתי לסיים את מכתבי בפסקה נופת, שכתבתם על מרן בעל הדבר אברהם 'זצוק' שכאשר הנאצים, אנשי הגסטפו, דרשו ממנו להקים את היודען

הפורט התשיעי - מבצר האימים בו עונו ונעקדו עק"ש יהודי "קובנא" ובהם מרן הגר"א וסרמן זצוק"ל הי"ד.

הורה להשתמש בקליפות תפוחי אדמה לא רחוצים, מלאים חול שלא ניתן להורידו, רק את הרחיצה אסר. במקרה כזה בוודאי היה מתיר לאכול קטניות בפסח. ההוראה של ערכוב קמח מהשוק עם רסק תפוחי אדמה היה לפי שהיה ניתן לקלף ולהוריד את שכבת החול ולא לאכול חול עם קמח.

אמנם עברו כבר כששים שנה מאז, ואיך ניתן הכל לזכור? אבל ילד זוכר היטב רעב איום. עד היום עומד לפני שיקי הקטניות, שאפילו ברעב האיום בימי הפסח בגטו, לא אכלנו ממנו כפי שפסק הגאון רבינו רבה קובנה. ומי יודע אם לא זה היה אחד מהזכויות הגדולות שזכינו כולנו להינצל בחיים.

ראט, הוא לא רצה לצרף נציגים מהיהדות החרדית, כמו הרב איצקוביץ, מזכיר אגודת הרבנים בליטא, אחד מהעסקנים הגדולים שלחמו מלחמת ד' ביהדות החרדית, ולא כתבתם את הסיבה.

הרב איצקוביץ רצה להיבחר ליודען ראט באמרו שהיהדות החופשית תמיד תחפש להילחם עם שומרי תורה ולפרוק עול תורה ומצוות בכל מקום שיהיו. לא חשוב שעכשיו נמצא תחת שלטון המרצחים הנאצים, ולפי דעתו היהדות הדתית, חרדית, צריכה תמיד לשמור על קיומו.

ובאמת, החוק הראשון שהוציאו בגטו מטעם הנהלת הגיטו, היה לעקור

את התורה: כיון שבתחילה הנאצים רצחו את הגברים, נותרו אלפי נשים כעגונות צעירות, בימי האקציות הן פחדו להשאר לבד בגטו. שלפי מבט ראשון הנאצים ישאירו גברים צעירים לעבודה ועדיין ישאירו משפחות לסנזור עיני אנשי הגיטו, כאילו משאירים בחיים ויתנהל בגיטו חיי משפחה.

על פי החוק שהוציאו, כל גבר ואשה, בלי שום ניירות אישיים, יכולים היו להירשם במרשם התושבים בגיטו כבעל ואשה ולקבל חדר ביחד.

הגאון רבה של קובנה צעק ככרוכיה, שאסור לעגונה להירשם לנישואין במרשם התושבים עד שהמלחמה תגמר, ונוכל לברר ולהתיר עגונות וכו' זו עבירה של איסור עריות, ביהרג ואל יעבור.

זה היה קול קורא במדבר, כמובן חרץ מהיהדות הדתית והחרדית ושאר אנשי מוסר שלא עשו דברים כאלו.

אבל עולם רבה של קובנה טען למקורבים שצריך לדעת שהמוסד של יודען ראט, זה כלי להשמדת העם היהודי, וברגע שמרגישים בזה, צריך למסור את נפשם ולא לקיים את הצו הנאצי.

ואני לא רוצה שיהיה לי יד שאדם בשם רב יכול, יכשל חס ושלום בדבר כזה. חילול שם שמים כזה שלא יהיה על ידי.

היו שני רבנים מצורפים ליודען ראט לפי דרישת הגרמנים הנאצים, אבל הם לא היו אקטיביים בשום משרה בגטו.

אני יודע שלא יצאתי ידי חובתי לספר במלואו על גדולתו של רבינו, גאון הרוח רבה של קובנה, בגטו קובנה, שהיה בשיא מעלתו ובמסירות נפש, אבל קצת הרחבתי דברי עליו.

כשעבדתי במשרד הנהלת הגיטו בכל פעם כשהייתי יוצא לשליחויות, הייתי עובר על יד ביתו של הגאון, שמחמת מחלתו היה יושב בחצר כדי להתחמם בשמש, הייתי עומד בצד כדי לראות את פניו הקדושים שהאירו באור יקרות אור של צדקות וחכמת התורה. קרן עור פניו, הגאון היה לנו למגדל אור בחושך של ימי הגיטו.

בספרי מרחיב אני על גאון דורנו מרן בעל ה"דבר אברהם" זצוק"ל.

הכותב הוא אחד מילדי גיטו קובנה